

ZAJEDNIČKA ČUVAONICA KAO RJEŠENJE PROBLEMA NEDOSTATKA PROSTORA – PRIMJER ŠVICARSKOG CENTRA ZBIRKI U AFFOLTERNU NA ALBISU

DR. SC. HELENA STUBLIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
hstublic@ffzg.hr

UVOD

Mnoge muzejske i srodne ustanove i danas djeluju prema tradicionalnom konceptu koji podrazumijeva posjedovanje zbirki o kojima se brinu, provođenje poslanja u smislu daljnjeg obogaćivanja i širenja zbirki, istraživanje građe te pružanje informacija i znanja o predmetima i zbirkama različitim oblicima komunikacije – izložbama, publikacijama, predavanjima i sličnim. To najčešće znači da muzejske ustanove posjeduju točno određene zbirke (kao dio njihova identiteta i poslanja), a one se u skladu s tim nalaze u muzejskim čuvaonicama, u sklopu samih muzejskih objekata/zgrada ili u izdvojenim prostorima. Izmještene muzejske čuvaonice sve su češća pojava zbog povećanog priljeva predmeta i nedovoljno korištene metode upravljanja s pomoću izlučivanja. Ukratko, muzejski fondusi u nekim se ustanovama i dalje šire brže nego što je moguće osigurati nove čuvaonice i prostore za pohranu, bilo kao

dogradnje, odnosno proširenja postojećih zgrada, bilo kao odvojene prostore. U svakom slučaju, nedostatak prostora i dalje je jedna od najvećih boljki europskih muzeja. Istodobno se izmještene čuvaonice nastavlja doživljavati kao organizacijski neprimjerena rješenja za te boljke. O potrebi razmatranja takvog koncepta za smještaj i zaštitu zbirki i predmeta pisao je Ivo Maroević u svojoj knjizi *Uvod u muzeologiju* davne 1993. godine sljedeće:

„S obzirom na složenost infrastrukture i na velike troškove održavanja kvalitetnih spremišta, moguće je zamisliti da više muzejskih ustanova koristi isto spremište i radioničke resurse, kako bi se organiziranjem većeg prostora on mogao ekonomičnije izgraditi i koristiti. Nije neophodno da spremišni prostori budu pod istim krovom s drugim muzejskim sadržajima. Njihova dislokacija je moguća, a često i poželjna, kako bi se mogle kvalitetnije provesti mjere sigurnosti.“¹

Dakle, centar zbirki je organizacijska jedinica koja se u svojoj biti u prvom redu brine za smještaj i zaštitu predmeta te nužne konzervatorsko-restauratorske radove. Organizacija takvih centara donekle se razlikuje, ovisno o potrebama pojedinih muzeja. Da bi svoje zbirke učinile što dostupnijim posjetiteljima i širokom spektru korisnika, neke su muzejske ustanove s izmještenim čuvaonicama organizirale tzv. otvorene čuvaonice² koje je moguće posjetiti uz najavu i posebna vodstva.

Koncept centra zbirki, odnosno centralizirane muzejske čuvaonice, možemo dovesti u izravnu vezu s dva usporedna trenda – strahovitim i naglim povećanjem

zbirki nacionalnih muzeja, čije održavanje postaje sve većim teretom za vlade, te promjenama u obilježju muzejskog posla kod kojega sabiranje i briga za predmet više nisu u središtu aktivnosti ustanova, već njihova potreba da svoje postojanje opravdaju organizacijom velikog broja projekata koji služe promicanju zbirki, predstavljanju na izložbama i sveopćem približavanju baštine posjetiteljima i društvu u cjelini. Zaštita predmeta i dalje je jedna od neupitno ključnih funkcija muzeja, no vidljivost i prepoznatljivost ustanova u današnje doba mjeri se uglavnom radom u zajednici i uspješnošću kojom muzejske ustanove prenose svoju misiju i viziju. Osnivanje centra zbirke omogućuje bolju organizaciju posla u odnosu na izazove novog doba. Tako se funkcija zaštite u centru zbirke i dalje odvija neometano i u najboljim mogućim uvjetima, a postojeće se muzejske zgrade i njihovi prostori mogu primjerenije i optimalno posvetiti funkciji predstavljanja građe i komunikaciji. Funkcija istraživanja odvija se pak na obje lokacije i ovisno o potrebama svakoga pojedinog muzeja.

ŠVICARSKI NACIONALNI MUZEJ

Švicarska je konfederacija koja se sastoji od 26 kantona s visokom razinom neovisnosti te ima u svakodnevnoj uporabi četiri službena jezika – njemački, francuski, talijanski i romanš. Neovisno o tome što u organizacijskome i zakonodavnom smislu kantoni djeluju relativno samostalno, kultura i baština prepoznate su kao nacionalno važne vrijednosti te su iznad pojedinih kantonskih ingerencija, što je potvrđeno i usvajanjem *Federalnog zakona o muzejima i zbirkama*³ 2010. godine. *Zakon* jasno navodi da su

ciljevi Švicarske Konfederacije sabiranje važnih pokretnih kulturnih dobara, podizanje svijesti zajednice o važnosti kulture i baštine, jasno profiliranje muzeja i zbirke na nacionalnoj razini, poticanje suradnje među švicarskim muzejima, pružanje tehničke pomoći muzejima i zbirkama u Švicarskoj te doprinos muzeja i zbirke u podizanju atraktivnosti pojedinih mjesta u obrazovnome, znanstvenom, ekonomskom i turističkom smislu. No, promišljanje o važnosti nacionalne baštine počinje mnogo prije te je projekt osnivanja i izgradnje Centra zbirke u sklopu Švicarskoga nacionalnog muzeja savršen primjer provođenja zakonodavnih odluka nacionalne važnosti u praksi. Ipak, to nije oduvijek bilo tako, a put nije bio jednostavan. Švicarska je u odnosu na druge države u okolici imala posebnu povijesnu situaciju obilježenu unutrašnjim previranjima i sukobima, a današnji federalni ustroj postignut je 1848. godine. Prema novom ustavu kantoni su zadržali velik dio samostalnosti, a da bi država mogla funkcionirati na nacionalnoj razini vlast je podijeljena u dva doma. Posebnost švicarskog sustava je i u vrlo visokoj razini uključenosti izravnih demokratskih praksi na izborima. Sve ovo upućuje na heterogeno obilježje Švicarske koja je, uz sve svoje unutrašnje razlike, uspjela prepoznati kulturnu baštinu kao onu vrijednost koja je svim građanima zajednička i neizmjereno važna. Tomu je svakako doprinijela i povijesna politička situacija u drugoj polovici 19. stoljeća koje je u Europi bilo snažno obilježeno uspostavom nacija i njihovih država. I dok su države u susjedstvu gradnju svojih nacija osnaživale, među ostalim, i uspostavom nacionalnih muzeja i ostalih kulturnih ustanova čija je programska poli-

tika uglavnom bila uputiti na nacionalno jedinstvo i snagu s pomoću povijesnih zbirki velikih vladarskih obitelji, Švicarska nije obilovala istovrijednim primjerima.

Kantoni su imali svoje lokalne plemenaške obitelji, a muzejske zbirke bile su utemeljene na lokalnoj povijesti pojedinih kantona – mahom zbirke oružja i kabineti čuda. Postavljalo se logično pitanje o obilježju nacionalne baštine u federalnom kontekstu. Poticaj za osnivanje nacionalnog muzeja pokrenuo je član Nacionalnog savjeta F. Salomon Vögelin 1883. godine, a njegov osnutak, nakon mnogih previranja, dogodio se 1891. godine. Grad Zürich izabran je za gradnju prvoga nacionalnog švicarskog muzeja čija je svrha bila sabiranje i predstavljanje kulturne i povijesne baštine Švicarske. Uspostava ovoga nacionalnog muzeja opravdana je potrebom za snažnim kulturnim ustanovama koje bi obilježile švicarsko jedinstvo kao mlade federalne države. Važno je spomenuti kako je u sklopu Švicarskoga nacionalnog muzeja djelovala i umjetnička škola, što je bio čest primjer u europskim državama, a postojao je i kod nas (Muzej za umjetnost i obrt).

Švicarski nacionalni muzej krovna je kulturna nacionalna ustanova koja okuplja tri muzeja i jedan centar zbirki – Nacionalni muzej u Zürichu, Dvorac *Prangins*, Forum švicarske povijesti u Schwyzu te Centar zbirki smješten u mjestu Affoltern na Albisu. Osnivanje potonje ustanove na nacionalnoj razini omogućeno je upravo navedenim *Federalnim zakonom o muzejima i zbirkama* iz 2010. godine koji je definirao koje sve postojeće muzejske ustanove postaju dio nove nacionalne muzejske skupine, kako

je ona organizirana, koji je njezin novi naziv i sl. Osim Dvorca *Prangins* koji se nalazi u blizini Ženeve, nedaleko od francuske granice, ostale lokacije nalaze se u Zürichu ili okolici (unutar 60 km od središta Zürichu). Ovaj podatak važan je u kontekstu lokacije i položaja Centra zbirki čija je svrha briga o zbirkama svih muzejskih jedinica u sklopu krovne ustanove – Švicarskoga nacionalnog muzeja. Jednako tako treba primijetiti da je osnivanje Centra zbirki započelo prije spajanja muzeja u jednu krovnu ustanovu, barem kada govorimo o zakonskom okviru. To je zanimljiv primjer kako se planiranje velikih kulturnih akcija, pa čak i njihovo ostvarenje, odvijaju usporedno ili čak i prethode donošenju zakonskih okvira. Proces spajanja je započeo, a *Zakon* je to onda naknadno potvrdio i legalizirao. U našem domaćem kontekstu zakoni često služe kao mehanizam prisile da se neka reforma provede u djelo, a zbog mnogih kočnica neke nikada ni ne budu ostvarene. Danas je Švicarski nacionalni muzej dom za više od 840 000 predmeta organiziranih u 14 zbirki koje svjedoče o povijesti Švicarske od prapovijesti do današnjih dana, a predstavljene su u stalnim postavima i povremenim izložbama.

CENTAR ZBIRKI, AFFOLTERN NA ALBISU⁴

Kako bismo što bolje mogli razumjeti motive za pokretanje i ostvarenje ovako velikoga i važnog nacionalnog projekta, moramo se vratiti nekoliko godina unazad i sagledati koje su to okolnosti dovele do ove točke. Već se spominjalo kako je nedostatak primjerenog prostora, bilo za smještaj zbirki u čuvaonicama bilo za osiguranje dostojnih izložbenih dvorana,

Slika 1. Centar zbirke u Affolternu na Albisu – pogled na pročelje unutrašnjeg dvorišta. Fotografirao Reinhard Zimmermann.

Slika 2. Centar zbirke u Affolternu na Albisu – dio pročelja. Fotografirao Reinhard Zimmermann.

kustoskih soba, restauratorskih radionica i sl., jedna od najčešćih boljki muzeja, pogotovo onih smještenih u povijesnim građevinama. Isti problemi prepoznati su i kod navedenih triju švicarskih muzeja koji sada djeluju pod istim krovom Nacionalnog muzeja. Tijekom samog osnutka Nacionalnog muzeja u Zürichu 1891. godine u namjenski sagrađenoj zgradi bilo je dovoljno mjesta za smještaj svih zbirki i predmeta, stalni postav, sobe kustosa, čak i umjetničku školu. No, kako je ipak riječ o nacionalnome muzeju, povećanje broja predmeta tijekom godina naglo je raslo te je prva rasprava o nužnom proširenju zgrade Muzeja zabilježena već 1933. godine, a ostale su slijedile gotovo svakih deset godina⁵ tijekom 20. stoljeća. U međuvremenu prostora je bilo sve manje, što je nužno dovelo do premještanja umjetničke škole na novu lokaciju, a potom i prvo do preseljenja dijela zbirke iz tjesne čuvaonice na novu lokaciju u gradu. Do kraja prošlog stoljeća ovaj ciriški muzej raspolagao je sa sedam različitih čuvaonica razmještenih svuda po gradu. Ovakva situacija bila je daleko od

idealne. Naime, rascjepkanost čuvaonica na sedam lokacija u organizacijskom smislu morala je biti velik problem, a i trošak održavanja postao je prevelik da bi bio održiv, pogotovo ako uzmemo u obzir cijene nekretnina u Zürichu i trošak hladnog pogona u nekoliko različitih samostalnih objekata. Jednako tako bilo je teško održavati odgovarajuću razinu zaštite na svim lokacijama, a mnogi predmeti koji su pristizali u Muzej često nisu dobili ni inventarnu oznaku, nego oznaku ON – njem. *Ohne Nummer* (bez broja). Uz sve to i nakon čitavog stoljeća rada nužna je bila i renovacija postojeće muzejske zgrade iz 19. stoljeća. Zbog svih tih razloga postojeća situacija postala je neodrživom te su bile nužne radikalne promjene.

Jedan od prvih poteza odnosio se na udruživanje triju nacionalnih muzeja u jednu krovnu muzejsku organizaciju – Švicarski nacionalni muzej – što je potaknula Vlada Švicarske Konfederacije. Udruživanje je na neki način i pretpostavilo nužnost oblikovanja zajedničke muzejske čuvaonice, koja je u konačnici

ostvarena u vidu četvrtog objekta i muzejskog odjela, tj. Centra zbirki u Affolternu na Albisu koji je nastao izgradnjom nove funkcionalne zgrade za pohranu fundusa s više od 840 000 predmeta pod jednim krovom. Taj je projekt omogućio ne samo poboljšanje smještaja predmeta koji nisu dio stalnih postava ili izložbi već i posljedično povećanje i poboljšanje prostorija kojima muzeji raspolažu u postojećim muzejskim zgradama, bilo da se to odnosi na povećanje izložbenih dvorana i organiziranje novih nužnih odjela bilo na jednostavno racionalniju raspodjelu funkcija u muzeju. Drugi nužno važan aspekt odnosio se na niz nacionalnih odluka i zakonskih akata koji su smjestili švicarsku kulturnu (pokretnu) baštinu na najvišu razinu važnosti, a to je upisano i u ustav i određeno novim zakonom o muzejima i zbirkama. U skladu s tim Muzeju su dodijeljena velika sredstva za ostvarenje novih projekata s jednim ciljem – zaštitom švicarske kulturne baštine. Doduše, možemo govoriti i o djelomičnom preusmjeravanju sredstava jer je jedan dio novca pokriven dotadašnjim iznosima koji su bili nužni za održavanje izmještenih čuvaonica. No, Švicarski nacionalni muzej u Zürichu pod hitno je morao smanjiti cijenu održavanja svojih nekretnina te trošak organizacije koji nastaje upravljanjem izmještenim čuvaonicama.

Budući da je izgradnja Centra zbirki postavljena kao prioritet Vlade, od samog početka u proces su bili uključeni predstavnici iz nekoliko ministarstava, predstavnici lokalnih vlasti i sam Švicarski nacionalni muzej. Nacionalni ured za upravljanje državnom imovinom i logistikom te Nacionalni ured za obranu i civilnu zaštitu uz predstavnike Muzeja

usuglasili su se da su vojni objekti i prostori u mjestu Affoltern na Albisu idealni za smještaj novog Centra zbirki. Uvjet Vlade bio je iskorištavanje postojeće infrastrukture i nekretnina pod pretpostavkom da je adaptacija postojećih zgrada puno jeftinija od izgradnje novih.⁶ U tom je smislu bivši vojni arsenal predstavljao zaista izvanredan izbor zbog položaja u odnosu na grad Zürich, zbog kvadrature i prethodne, možemo slobodno reći, srodne funkcije skladišta vojne opreme i vozila. Uz stari arsenal vojska je na drugoj lokaciji u istome mjestu osamdesetih godina 20. stoljeća izgradila novi kompleks za iznos od oko 33,4 milijuna švicarskih franaka te je on godinama sustavno održavan.

Godine 2003. provedena je iscrpna projektna studija koja je utvrdila cijenu ulaganja te kalendar radova. Nakon što je potvrđena isplativost projekta, započela je njegova druga faza. Unaprijed su utvrđena tri projektna cilja: niska cijena ulaganja, održivost i orijentiranost na korisničke potrebe. Ispunjenje prvog cilja – niske cijene ulaganja – postignuto je tzv. metodom *design to cost*⁷. Održivost se očitovala u samoj odluci da se projekt Centra zbirki provede adaptacijom postojeće infrastrukture i nekretnina, a dodatno se povećala uvođenjem ekološki i ekonomski isplativih sustava, primjerice geotermalnoga grijanja. Orijetiranost na korisničke potrebe omogućila je smanjenje mogućih pogrešaka u dizajnu uključivanjem muzejskih stručnjaka u sve faze planiranja. Budući korisnici prostora ipak najbolje znaju što im je potrebno za kvalitetan rad i smještaj zbirki. Sve to činilo je okvir za provedbu natječaja i strogo postavljanje uvjeta koje su arhitektonski uredi na natječaju morali zadovoljiti.

Za adaptaciju nekadašnjega vojnog skladišta izabran je projekt arhitektonskog ureda Stücheli Architekten⁸ iz Züricha. Planiranje izgradnje i koordinacija poslova trajali su nešto manje od četiri godine (od 2003. do 2006.), a izgradnja je započela s prvim nužnim radovima 2005. godine te je kompleks dovršen u relativno kratkom razdoblju i otvoren 2007. godine. Kompleks Centra zbirki sastoji se od tri pravokutna objekta i dvorišta, a ukupna kvadratura u objektima je 20 093 m². Projekt je vrijedan 28,5 milijuna švicarskih franaka.

Kao što smo prethodno spomenuli, ključni zahtjevi naručitelja ovim su projektom zadovoljeni. Veći dio postojećih objekata iskorišten je i adaptiran za potrebe po-

hrane zbirki. Posebna pozornost bila je posvećena organizaciji prostora, tehničkim zahtjevima i održivosti. Tri paralelna objekta međusobno su povezana širokim bočnim prolazom koji nije prethodno postojao, a njegove su glavne funkcije uspostava komunikacijskog kanala među objektima te zaštita. Najveći od tri objekta sadržava oko 10 000 m² prostora i služi kao prostor za smještaj svih predmeta, dakle kao ključno i središnje mjesto Centra zbirki. U drugom objektu, koji se nalazi u sredini i povezan je izravno s čuvaonicom, nalaze se konzervatorsko-restauratorske radionice te laboratorij za konzervatorska istraživanja i analizu materijala. Treći objekt je glavni korisnički prostor s glavnom recepcijom,

Slika 3. Centar zbirki u Affolternu na Albisu – laboratorij. Fotografirao Reinhard Zimmermann.

sobama za registraciju predmeta, posudbu i fotografsku dokumentaciju. Ovaj dio sadržava specijaliziranu knjižnicu s dostupnom stručnom i znanstvenom literaturom te pripadajuću manju čitaonicu. Usto, ovdje se nalaze i sobe za izobrazbu stručnog osoblja i seminare te radni prostor za istraživače i kustose i sl.

S obzirom na to da je funkcionalnost prostora bila postavljena kao najvažnija uz, naravno, pomno planiran proračun, uspostava modela „pasivne kuće“ te ekološko-ekonomska održivost u smislu održavanja sustava mikroklimе, protupožarne i protuprovalne zaštite te sigurnosti u slučaju katastrofa i nepogoda bile su u središtu zanimanja dizajnera arhitekture. U kompleks je ugrađen geotermalni sustav grijanja i hlađenja s trideset otvora na dubini od oko 250 metara. U Švicarskoj na toj lokaciji prosječna mjesečna temperatura ne prelazi 19 °C te se procjenjuje da bi u slučaju nenadanog otkazivanja sustava grijanja temperatura unutrašnjeg prostora godišnje varirala od oko 7 °C zimi i 13 °C ljeti. Ciljani raspon mikroklimatskih uvjeta jest od 16 do 22 °C (ovisno o tipu prostora) s relativnom vlažnošću od oko 45 do 55 %. Osim prirodno pogodnog terena ovakva relativno održiva i optimalna situacija moguća je zbog 30 cm debelih vanjskih zidova i stropova od betona. Sav okoliš oko objekata očišćen je od biljaka kako bi se smanjio mogući štetni utjecaj korijenja drveća te štetnika i nametnika. Usto je ugrađen sustav filtriranja zraka koji osigurava čist zrak bez plinovitih zagađivača i krutih čestica.

U prostoru čuvaonice sve su police odmaknute od vanjskih zidova na udaljenosti od 60 cm te odignute od podova, što sprečava kondenzaciju i negativan utjecaj klime izvana te omogućuje lakše provje-

travanje prostora, čišćenje i sl. Svjetlo u glavnoj čuvaonici kontrolirano je senzovima pokreta s ugrađenim brojačem u slučaju da osoblje treba više vremena za rad uz svjetlo. Usto, ugrađen je standardni protupožarni i protuprovalni sustav, a vanjska vrata i sobe imaju ugrađene sigurnosne brave. Napravljen je i iscrpan plan evakuacije i djelovanja u hitnim situacijama.

Osim armiranobetonskom konstrukcijom u gradnji se koristilo i netretiranim čeličnim pločama. S estetskog aspekta ovo je također jedno vrlo zanimljivo arhitektonsko ostvarenje sa snažnom vizualnom porukom. Promatran izvana, kompleks i dalje ostavlja dojam (dobro čuvanog) skladišta, što on na jednoj osnovnoj razini zaista i jest. Maksimalno su se zadržali prethodna struktura i objekti vojnog skladišta, a oblikovno kruta i zatvorena betonska konstrukcija s čeličnim elementima u jednu je ruku *hommage* povijesnom kontekstu prethodne građevine, ali i novoj funkciji dobro čuvane riznice onoga što Švicarci smatraju najvećim kulturnim blagom. U čelične ploče urezana je razlomljena horizontalna linija koja odražava oblik švicarske granice, simbolizirajući i na taj način da se iza te „imaginarnе granice“ (baš kao i u slučaju prave granice) nalazi Švicarska predstavljena svojim kulturno-povijesnim blagom.

No, najveći pothvat zasigurno nije bila sama adaptacija i izgradnja Centra, već organizacija i provedba selidbe predmeta i zbirki sa starih lokacija na novu. Pripreme za tu akciju trajale su nekoliko godina prije samoga fizičkog preseljenja. Na samom početku bilo je nužno utvrditi status zbirki (njihov broj, opseg i sl.) u postojećim muzejskim čuvaonica-

ma kako bi se tijekom planiranja novog Centra znalo koliki je prostor nužan za smještaj svega, imajući na umu i mogućnost proširenja zbirki u budućnosti. To je bilo nužno kako bi se prostor mogao funkcionalno adaptirati te izračunati trošak opreme (polica, posebnih držača, ladičara, kutija i ostalih zaštitnih ambalaža). Svaki korak pomno je promišljen i racionalno proveden što je vidljivo iz primjera zaštitnih kutija i ambalaže koje su služile za transport pojedinih predmeta, a poslije su iskorištene za pohranu u samoj čuvaonici. Također, morao je biti uspostavljen vrlo iscrpan i strog raspored selidbe koji je navodio točan trenutak u kojemu su pojedini dijelovi zbirki bili transportirani. Dakle, morala je postojati

koordinacija poslova pakiranja na lokacijama postojećih čuvaonica u odnosu na prihvata i smještaj u novom prostoru. Kako bi se osiguralo da u samom procesu ništa ne bude izgubljeno, svaka transportna kutija (ili veći predmet) imala je svoj poseban broj i crtični kod u koji je bilo precizno upisano krajnje odredište predmeta do položaja na polici, a dokumentacija o izlasku, praćenju predmeta tijekom transporta te prihvatu na novoj lokaciji bilježila se u, za tu priliku, posebno oblikovanoj bazi podataka. Sve kutije bile su opremljene i fotografskim prikazom sadržaja kako bi osoblju bilo lakše identificirati predmete. Kako bi se uštedjelo vrijeme i novac, svi predmeti su fotografirani i digitalizirani, a podatci

Slika 4. Centar zbirki u Affolternu na Albisu – dio čuvaonice. Fotografirao Reinhard Zimmermann.

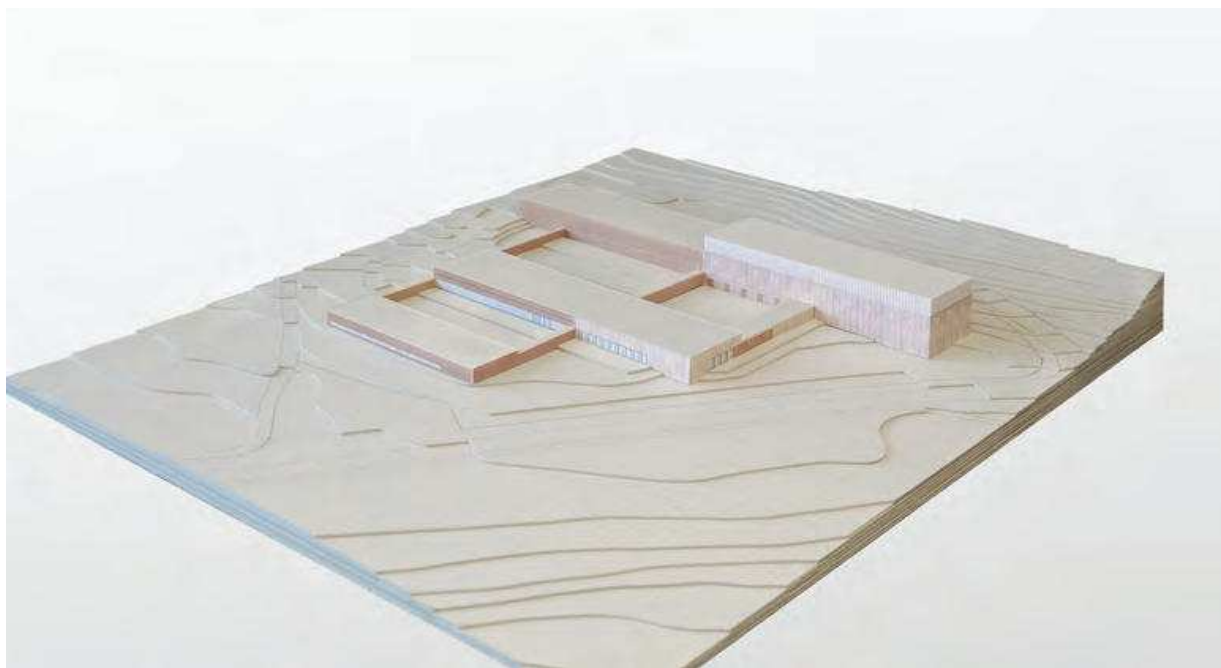

Slika 5. Centar zbirki u Affolternu na Albisu – glavni hodnik. Fotografirao Reinhard Zimmermann.

iskorišteni u privremenoj bazi podataka poslije su postali temelj za konačnu i službenu bazu podataka Centra. Cijela organizacija posla podsjećala je na dobru praksu dostave paketa i pošiljki, s crtičnim kodovima i brojevima za praćenje, što je postao standard u današnje doba. Osim same zaštite i pohrane predmeta glavna aktivnost Centra je potpora izlož-

benoj i istraživačkoj funkciji i matičnih i svih ostalih švicarskih muzeja. Centar zbirki pruža na uvid sve predmete iz svoje čuvaonice kustosima i nezavisnim istraživačima, a pomaže u oblikovanju i postavljanju izložbi i sl. To znači da je cjelokupna briga za predmete isključivo zaduženje osoblja Centra. Pri oblikovanju i postavljanju izložbi oni su ti koji dogovaraju transport, prate predmete na putu, rade inspekcijske poslove u izložbenim dvoranama i pomažu u postavljanju predmeta na samim izložbama. Usto osiguravaju optimalnu zaštitu predmeta tijekom cijelog trajanja izložbi i predlažu te provode moguće nužne izmjene. Drugim riječima, kustosi muzeja bave se gotovo isključivo istraživanjem zbirki i predmeta te tumačenjem i prezentacijom. Centar zbirki trenutačno ima gotovo sedamdeset zaposlenih, s tim da polovicu čini stručno konzervatorsko-restauratorsko osoblje, a drugu polovicu tehničko i pomoćno osoblje.

Slika 6. Model proširenja 2013. godine, Andreas Zimmermann Architekten AG (© BBL, Bundesamt für Bauten und Logistik)

ZAKLJUČAK – PROŠIRENJE CENTRA ZBIRKI

Centar zbirki u Affolternu na Albisu počeo je s radom 2007. godine. No, puno prije, već pri samom planiranju projekta, bilo je jasno da će za desetak godina nužno trebati plan proširenja. Naime, nije riječ o lošoj procjeni kapaciteta Centra, već upravo suprotno, o vrlo promišljenoj dugoročnoj planiranju. Kako kažu začetnici projekta, u prvoj fazi nije bilo dovoljno novca za projekt dvostruko veći od postojećega, no prvi korak uključivao je uređenje Centra i projekciju kapaciteta čuvaonice za idućih 10 do 15 godina s jasnom i čvrstom odlukom da će se već oko 2012. godine početi s pripremnim radovima za proširenje. Takav vremenski okvir bio je nužan i za planiranje i osiguravanje dovoljne količine novca iz državnog proračuna.

U Centar zbirki godišnje u prosjeku uđe oko 5500 novih predmeta. Zbog manjka prostora uređen je i tzv. stari arsenal na drugoj lokaciji u mjestu koji obuhvaća četiri zasebna objekta.⁹ Projekcija pokazuje da će čuvaonica svoje ograničenje dosegnuti oko 2020. godine. Zbog toga, a u skladu s prijašnjim planovima, 2013. godine proveden je arhitektonski natječaj za proširenje Centra. Na natječaj, koji je bio međunarodni, prijavljeno je 57 projekata, a prvo mjesto osvojio je arhitektonski ured Andreas Zimmermann Architekten iz Züricha.¹⁰ Namjera je da projekt proširenja bude ostvaren šest do osam godina od objave rezultata natječaja. Nakon proširenja Centra ukupni kapacitet čuvaonica obuhvatio bi oko 1,7 milijuna predmeta, a procijenjena vrijednost projekta iznosi oko 45 milijuna švicarskih franaka.

Pri vrednovanju ovog primjera svakako moramo uzeti u obzir i učinak na okolinu, konkretnije na samu lokalnu zajednicu. Velik uspjeh Centra i njegov vrlo zanimljiv koncept potiču veliko zanimanje među muzejskim stručnjacima koji ga gotovo svakodnevno posjećuju. Naravno da je to velika korist za malo mjesto poput Affolterna na Albisu koje se donedavno bavilo gotovo isključivo poljoprivredom i uzgojem jabuka. Jednako tako Centar se potpuno uklopio u odredbe spomenutog *Federalnog zakona o muzejima i zbirkama*, koje navode da ulaganje u kulturnu baštinu služi „podizanju atraktivnosti pojedinih mjesta u obrazovnome, znanstvenom, ekonomskom i turističkom smislu“.

Centar zbirki Švicarskoga nacionalnog muzeja odlikuje se vrlo jasno postavljenim zadacima koji uključuju administriranje i održavanje zbirki, potporu izložbenoj djelatnosti, konzervatorsko-restauratorske aktivnosti i istraživanje tema iz područja zaštite radi poboljšanja osnovne djelatnosti. Iz opisanog primjera vidimo da su švicarske vlasti svoju čvrstu odluku o promjeni upravljanja nacionalnim blagom provele dosljedno i na korist svih izravno i neizravno uključenih korisnika. Plan proširenja samo je dodatna potvrda te teze. Uzimajući u obzir domaće okolnosti, možemo se samo zapitati bi li jedan takav centar zbirki bio rješenje i za naše nacionalne prilike. Naime, umjesto osnivanja novih muzeja i izgradnji novih muzejskih zgrada, ne bi li bilo učinkovitije organizirati postojeće zbirke u zajedničku čuvaonicu? Kao i kod švicarskog primjera, to svakako može biti adaptacija neke već postojeće zgrade. Izmještanje zbirki u samostalnu jedinicu/čuvaonicu ne samo da bi omogućilo toliko nužan

primjereni prostor za pohranu i zaštitu predmeta i zbirki već bi oslobodilo dodatne prostore u već postojećim muzejskim objektima i osiguralo njihovu prenamjenu za ostale nužne aktivnosti i funkcije. Koncept zajedničke čuvaonice doista djeluje kao puno funkcionalnije, ekonomičnije i logičnije rješenje od ovoga što trenutačno imamo ili prakticiramo (poput izmještenih čuvaonica često neprimjerene razine zaštite ili gradnji novih muzejskih zgrada s nedostatnim čuvaoničkim prostorima). Konzultirana i dostupna literatura ne pruža dovoljan uvid u možebitne mane ovog projekta, a prednosti su jasno pobrojane. Ipak, kao i svaki projekt i ovaj zasigurno ima svoje slabe točke. Je li to problem koji kustosi muzeja možda susreću radeći na relaciji Zürich (kustoski uredi) – Centar zbirki? U teoriji, koordinacija poslova za izložbe čini se funkcionalnija i smislenija, no je li to zaista tako? Kako god bilo, prednosti ovog projekta i pozitivno iskustvo kolega iz Švicarske zasigurno su poučni ili bi to trebali biti i za sve nas koji se na različite načine bavimo upravljanjem kulturnom baštinom u Hrvatskoj.

BILJEŠKE

¹ Ivo Maroević, *Uvod u muzeologiju* (Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993), 87.

² Engl. *open storage* ili *visible storage*.

³ Die Bundesversammlung der Schweizerischen Eidgenossenschaft, *Bundesgesetz über die Museen und Sammlungen des Bundes*, vom 12. Juni 2009, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20070826/index.html#fn2> (pristupljeno 14. rujna 2018.).

⁴ Veći dio pregleda temelji se na knjizi: Hanspeter Winkler, prir., *Sammlungszentrum: Schweizerische Landesmuseen* (Zürich: Bundesamt für Bauten und Logistik – Schweizerische Landesmuseen, 2007), <https://www.nationalmuseum.ch/sharedO->

[bjects/04_Affoltern/UeberUns/2014/sammlungszentrum.pdf](https://www.nationalmuseum.ch/sharedObjects/04_Affoltern/UeberUns/2014/sammlungszentrum.pdf) (pristupljeno 21. rujna 2018.).

⁵ Rasprave su se vodile od 1933. do 1935., 1945., 1962. i od 1965. do 1974. godine.

⁶ Polazište koje bi i naša Vlada morala razmotriti pri planiranju velikih zahvata.

⁷ Metoda *design to cost* podrazumijeva da je cijena izrade prisutna na samom početku planiranja, uključena je u sve ostale faze oblikovanja i ostvarenja nekog proizvoda ili projekta te ju je poslije teško mijenjati.

⁸ Stücheli, „Eidgenössisches Finanzdepartement, Bundesamt für Bauten und Logistik, Bern: Sammlungszentrum des Schweizerischen Nationalmuseums, Affoltern am Albis“, <https://www.stuecheli.ch/de/projekte/detail/sammlungszentrum-des-schweizerischen-nationalmuseums/> (pristupljeno 18. rujna 2018.).

⁹ Stari arsenal nalazi se na lokaciji između ulica Zeughausstrasse i Zurichstrasse, a Centar zbirki s glavnim zgradama nalazi se na lokaciji Lindenmosstrasse.

¹⁰ Swiss-Architects: Profiles of Selected Architects, „Zimmermann Sutter Architekten AG: Erweiterung Sammlungszentrum“, <https://www.swiss-architects.com/de/zimmermann-sutter-architekten-ag-zurich/project/erweiterung-sammlungszentrum> (pristupljeno 21. rujna 2018.).

LITERATURA

Die Bundesversammlung der Schweizerischen Eidgenossenschaft. *Bundesgesetz über die Museen und Sammlungen des Bundes*. Vom 12. Juni 2009. <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20070826/index.html#fn2> (pristupljeno 14. rujna 2018.).

Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.

Stücheli, „Eidgenössisches Finanzdepartement, Bundesamt für Bauten und Logistik, Bern: Sammlungszentrum des Schweizerischen Nationalmuseums, Affoltern am Albis“, <https://www.stuecheli.ch/de/projekte/detail/sammlungszentrum-des-schweizerischen-nationalmuseums/> (pristupljeno 18. rujna 2018.).

Swiss-Architects: Profiles of Selected Architects, „Zimmermann Sutter Architekten AG: Erweiterung Sammlungszenrum“, <https://www.swiss-architects.com/de/zimmermann-sutter-architekten-ag-zurich/project/erweiterung-sammlungszenrum> (pristupljeno 21. rujna 2018.).

Winkler, Hanspeter, prir. *Sammlungszenrum: Schweizerische Landesmuseen*. Zürich: Bundesamt für Bauten und Logistik – Schweizerische Landesmuseen, 2007. https://www.nationalmuseum.ch/sharedObjects/04_Affoltern/UeberUns/2014/sammlungszenrum.pdf (pristupljeno 21. rujna 2018.).

JOINT STORAGE AS SOLUTION FOR THE PROBLEM OF THE LACK OF SPACE – EXAMPLE OF THE SWISS COLLECTION CENTRE IN AFFOLTERN AM ALBIS

The paper describes in detail the planning and realization of the project of the Collection Centre of the Swiss National Museum in Affoltern am Albis. First, the circumstances have been described – lack of space, a multitude of dispersed dislocated storages, bringing of new museum legal regulations in 2010 – which synergically led to the need of permanent solution in the form of a central relocated complex intended for the functions of protection and research. Then it describes the architectural design of the adaptation of the current military storerooms (type of passive construction) and their functional interior design, particularly the micro-climatic conditions and the equipment for the accommodation of the holdings. Attention has been given also to the removal procedure. Both the removal, and good and actual planning (which included the expansion of the Centre), and listening to the needs of museum professionals as the users, and orientation of preserving the heritage as the national priority and accordingly adequate financial accompaniment, can be a stimulating example for us in Croatia.